

ΜΥΘΟΠΛΑΣΙΑ ΑΤΣΕΣΟΝ: ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1964

Μάριος Λ. Ευρυβιάδης

Οι τραγωδίες παράγουν μακρολόγους. Παράγουν επίσης και μυθολόγους. Οι τελευταίοι ανήκουν σε δυο κατηγορίες. Η μια αποτελείται από άτομα που αναζητούν θεμιτά και δικαιολογημένα απαντήσεις όπως π.χ. στην περίπτωση του Σχεδίου Άτσεσον του 1964 και το οποίο θεωρούν ως «χαμένη ευκαιρία» για την «ένωση» ή τέλος πάντων για «λύση» του προβλήματος στην Κύπρο και, ως κάτι πολύ «καλύτερο» από την σημερινή κατάσταση. Η άλλη κατηγορία αφορά άτομα που πιστεύουν πως η μη συμμετοχή της Κύπρου στους Ατλαντικούς/Νατοϊκούς θεσμούς - με υπευθυνότητα και μόνο του Προέδρου Μακαρίου - υπήρξε η απαρχή όλων των κακών που συνέβησαν στον κυπριακό λαό και πως έστω και σήμερα η ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στο ΝΑΤΟ θα επιλύσει το κύριο ζητούμενο που είναι η ασφάλεια.

Το παρών κείμενο απευθύνεται κυρίως στα άτομα της πρώτης κατηγορίας αλλά παρέχει πιστεύω και απαντήσεις και για τη δεύτερη κατηγορία.

Υπάρχουν τρεις επίσημες επιστολές που αφορούν στην «τελική» μορφή και φάση του Σχεδίου Άτσεσον και οι οποίες εξηγούν τα πάντα. Η μια φέρει ημερομηνία 20 Αυγούστου 1964 από τον Άτσεσον στον Πρωθυπουργό Παπανδρέου. Στις 22 Αυγούστου υπάρχει η απάντηση του Παπανδρέου προς τον Άτσεσον. Και η τρίτη επιστολή είναι η απάντηση του Τούρκου Υπουργού Εξωτερικών Feridun Cemal Erkin προς Άτσεσον με ημερομηνία 28 Αυγούστου.

Οι τρεις αυτές επιστολές δεν έχουν αποχαρακτηριστεί από κανένα κράτος, δηλ. Ελλάδα, Αμερική και Τουρκία. Έχουν όμως διαρρεύσει. Οι δυο πρώτες διέρρευσαν από το περιβάλλον του Παπανδρέου. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να τις εντοπίσουν στον συλλογικό τόμο «Ο Μακάριος και οι Σύμμαχοι του» των Α.Γ.Χύδη, Σ. Λιναρδάτου, Κ. Χατζηαργύρη (Gutenberg, 1972, σελ. 341-345). Η επιστολή Erkin προς Άτσεσον εντοπίζεται στο βιβλίο των Edward Weintal and Charles Bartlett "Facing the Brink: An Intimate Study of Crisis Diplomacy" (New York: Charles Scribner's Sons, 1967, Appendix, p. 221).

Αναφορικά με το τελευταίο βιβλίο υπογραμμίζω πως η κύρια πηγή είναι ο Αμερικανός Υφυπουργός George Ball, πολύ γνωστός μεταξύ άλλων για την άμεση εμπλοκή του στη Κύπρο (Σχέδιο Ball, Σχέδιο Acheson, Επιστολή Johnson). Ο Ball διατηρούσε ιδιαίτερη σχέση με τον ένα από τους συγγραφείς του βιβλίου. Το βιβλίο είναι μια προσπάθεια αγιογραφίας – είθισται να γίνεται – της εξωτερικής πολιτικής Johnson και ειδικά του George Ball με περιπτωσιολογικές αναφορές σε περιφερειακές κρίσεις, μια εκ των οποίων ήταν και η Αμερικανική εμπλοκή στην Κύπρο, με *dramatis personae* τον George Ball.

Συνοπτικά τώρα. Στη πρώτη επιστολή ο Άτσεσον γράφει στον Παπανδρέου πως πιστεύει πως μπορεί να πείσει τους Τούρκους να αποσύρουν την απαίτηση τους για διχοτόμηση, εφόσον η Ελλάδα αποδεχθεί 50χρονη μίσθωση τουρκικής στρατιωτικής βάσης στην Καρπασία με αντάλλαγμα την «ένωση». Ως προς την ακριβή οριοθέτηση, και για να «διευκολύνει πολιτικά» τον Παπανδρέου, ο Άτσεσον προτείνει να μη χαραχθεί η διχοτομική γραμμή άμεσα αλλά να αφεθεί ο «Ανώτατος Στρατιωτικός Διοικητής της Ευρώπης» δηλ. ο Αμερικανός διοικητής του NATO, να χαράξει την γραμμή βάσει των στρατιωτικών αναγκών του NATO, δηλ. της Τουρκίας.

Στη απάντηση του ο Παπανδρέου αποδέχεται την πρόταση Άτσεσον υπό τον όρο η περιοχή να μη είναι μεγαλύτερη των βρετανικών βάσεων δηλ. λιγότερη από 99 τ. μιλίων και πως επιπλέον αναλαμβάνει να πείσει τον Μακάριο να την αποδεχθεί. Ο Μακάριος ήταν εκτός συνομιλιών. Λίγους μήνες πριν ο Ball, όπως αποκαλύπτεται στο βιβλίο, συνωμοτούσε με τον Γ. Γρίβα μέσω του Σωκράτη Ηλιάδη (σελ. 32 του βιβλίου και αναφέρεται ως Iliades) και για την οποία αναφορά ο μακαρίτης Ηλιάδης κίνησε αγωγή στα κυπριακά δικαστήρια στους δημοσιογράφους Μιχάλη Ιγνάτιου και Κώστα Βενιζέλος, που τον ονομάτισαν. Ο Ηλιάδης έχασε πρωτόδικα και στην έφεση. Δικαστής ήταν ο αξιότιμος κ. Σάντης. Το αρχείο της δίκης είναι πλουσιότατο.

Με την επιστολή του ο Παπανδρέου, η Ελλάδα δηλαδή, αποδέχθηκε την τελευταία μορφή του Σχεδίου Άτσεσον. Ποια ήταν η θέση της Τουρκίας; Η Τουρκία απέρριψε ως «ολοκληρωτικά απαράδεκτη» την πρόταση Άτσεσον για χρονομίσθωση. Σε συνάντηση που είχαν ο Erkin με Άτσεσον στις 27 Αυγούστου, στη οποία ο Άτσεσον είναι προφανές πως του μετέφερε τη αποδοχή της πρότασης του από την Ελλάδα, ο Erkin την απέρριψε προφορικά. Και την επόμενη του απέστειλε και την επιστολή της 28ης Αυγούστου. Η επιστολή Erkin μιλά μόνη της. Μεταφέρω σε ελεύθερη μετάφραση της πρώτες δυο παραγράφους της απαντητικής επιστολής:

«Κ. Πρέσβη,

Η τελευταία πρόταση που καταθέσατε εκ μέρους της κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών για την επίλυση του κυπριακού προβλήματος θεωρείται ολοκληρωτικά απαράδεκτη (*totally unacceptable*) από την Τουρκική Κυβέρνηση και οι λόγοι για αυτή μας την θέση σας έχουν εξηγηθεί λεπτομερώς.

Σας έχω δηλώσει κατηγορηματικά (*unequivocally*) τη θέση μας στη συνομιλία μας χθες. Θα ήθελα τώρα να επαναλάβω με έμφαση πως οι τελευταίες σας προτάσεις βασισμένες σε επισφαλή μίσθωση είναι απαράδεκτες (*unacceptable*) για την Τουρκική Κυβέρνηση και ότι η απόφασή μας σε αυτό το θέμα είναι μη αναστρέψιμη (*irreversible*).»

Ποιος λοιπόν αποδέχθηκε το Σχέδιο Άτσεσον και ποιος το απέρριψε; Και τι ρόλο είχε ο Μακάριος, που ήταν ο πέμπτος τροχός της άμαξας; Λέτε να έπεισε παρασκηνακά τον Ερκίν να το απορρίψει;

Επιπλέον αν η Τουρκία είχε αποδεχτεί το Σχέδιο της χρονομίσθωσης της Καρπασίας για 50 χρόνια (και έχει ο Θεός) ποιο θα ήταν το καθεστώς των κατοίκων; Όπως των Βρετανικών βάσεων ; Ή θα υπήρχε εθνοκάθαρση, όπως έκαναν οι Τούρκοι το 1974-75 στην Καρπασία; Και ποιος Νατοϊκός στρατός θα υλοποιούσε τυχών εθνοκάθαρση στην Καρπασία το 1964;

Τέλος ως προς το ζήτημα της ένταξης στο NATO για το οποίο κατηγορείται επίσης ο Μακάριος, καταθέτω τα εξής. Ως Πρόεδρος ο Μακάριος ζήτησε αμερικανικά όπλα το 1960 για τον εξοπλισμό του υπό δημιουργία Κυπριακού Στρατού. Οι Αμερικανοί έβαλαν βέτο και εμπάργκο όπλων στο νεότευκτο κράτος. Συγκεκριμένα το βέτο ήταν του Πενταγώνου. Και όταν προέκυψε μια συζήτηση στο NATO για πιθανή ένταξη της Κύπρου στο NATO το 1960, προέκυψε ένα ακόμη αμερικανικό βέτο. Και πάλι από το Πεντάγωνο, με το σκεπτικό πως δεν μπορεί η Κυπριακή Δημοκρατία, με ένα σημαντικό κομμουνιστικό κόμμα, να έχει το δικαίωμα αρνησικυρίας στην Ατλαντική Συμμαχία.

Αυτά που γράφω εδώ τεκμηριώνονται από έγγραφα του Πενταγώνου. Ας τα ψάξουν όσοι καλόπιστα πιστεύουν τα περί της Ατλαντικής Συμμαχίας και ας ξαναδιαβάσουν και το Καταστατικό του NATO του 1949 το οποίο έχει ως σημαία του την διαφύλαξη της δημοκρατίας και των δημοκρατικών ελευθεριών των μελών του. Και ας προβληματιστούν ως προς ένα διακρατικό οργανισμό ισότιμων δημοκρατικών κρατών οποίος από το 1949 μέχρι το 1998 είχε στις τάξεις του 6 δικτατορικά καθεστώτα – του Σαλαζάρ της Πορτογαλίας (1949), τις 2 χούντες Παπαδόπουλου και Ιωαννίδη της Ελλάδας και τις 3 χούντες του Νιχάτ Ερίμ (1971), του Κενάν Εβρέν (1980), και των Στρατηγών (κατά Ερπακάν, 1997) της Τουρκίας.